

СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ЯК БАЗИСУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

“В останню чверть ХХ століття відбулося злиття трьох незалежних процесів – провісників появи нової громадської структури, що ґрунтується головним чином на використанні мереж: розвитку економіки, прагнення до побудови суспільства, в якому пануватимуть цінності свободи особистості і відкритої комунікації, вражаючого прогресу комп’ютерів і телекомунікацій, який став можливим завдяки революції в мікроелектроніці. У цих умовах інтернет – маловідома технологія, що перетворилася на рушійну силу переходу до суспільства нового типу – мережевого суспільства”[1]. Ці слова М. Кастельса яскраво ілюструють значення інтернету для суспільного розвитку, його центрове місце.

Інформаційні технології, що активно впроваджуються в усі сфери життя суспільства починають справляти вагомий вплив на нього на рубежі 60-70 років ХХ ст. Намагання відчутти та осмислити цей вплив стають основою для зародження інформаційного суспільства – суспільства, де головною цінністю його функціонування є інформація. Усвідомлення себе учасником буття, де надто велику роль грають інформаційні процеси сприяло появі нової ступені еволюції людства, при якій інформаційна складова економіки починає відігравати значну і вирішальну роль у розвитку всього світового співтовариства.

Варто зазначити, що зародження концепцій інформаційного суспільства почалось ще задовго до його виникнення. Тут безперечно необхідно звернутися до видатного американського соціолога Е. Тоффлера. Найбільш вагомими його роботами, що мають неабияке відношення до шляхів впровадження інформаційного суспільства стали: «Шок майбутнього» (1970 р.), «Третя хвиля» (1980 р.) та інші. Тоффлер в своїй роботі «Третя хвиля» відокремив три найбільш основні стадії (хвилі) розвитку суспільства. *Перша стадія* – аграрна. Даний етап розвитку людства характеризується тим, що основною цінністю визначається земля, яка визначала розвиток будь-якої цивілізації, її економічне становище, культурне розмаїття, стан родинних організацій. Тобто, існував чіткий розподіл праці й поділ суспільства на класи, де найвищу ступінь займало духовенство, а найнижчу раби та кріпаки. Проміжне положення між ними займали воїни. Як наслідок, влада – авторитетна, а економіка – децентралізована. І головна особливість полягала в тому, що положення людини в суспільстві визначалось її соціальним положенням.

Друга стадія – індустріальна, яка характеризується в першу чергу промисловою революцією, яка повністю змінила спосіб життя людей. Розвиток техніки й машинного виробництва, зміна громадських інститутів сприяли тому, що вже на початку ХХ століття повністю встановилась «індустріальна цивілізація», де головною цінністю стає капітал. Однак, невдовзі вона була змінена новою стадією розвитку людства – постіндустріальною. *Третя хвиля* здійснила переворот всього людського буття. Нові досягнення в області інформатики, електроніки, техніки дозволили вийти за межі індустріальної цивілізації. Цей етап сприяв тому, що найбільшою цінністю в житті соціуму виступає інформація. Головна думка Тоффлера полягала в тому, що зіткнення хвиль призводить до якогось якісно нового етапу життя. І досить часто зміна хвиль стала причиною розвитку багатьох глобальних конфліктів.

Значення терміну «інформаційне суспільство» почало широко застосовуватись в різноманітних контекстах. Виникло багато синонімів, близьких за значенням слів, які досить часто вживаються в його значенні. Сюди можна віднести

такі поняття, як

«суспільство знання» і «постіндустріальне суспільство».

Однак, не беручи до уваги ту кількість поглядів, яка виникла з впровадженням інформаційного суспільства, можна виділити найбільш загальні його риси:

- переважаюча роль інформації і знань інформаційних технологій в існуванні як всього суспільства, так і кожного окремого індивіда. Це можна пояснити зростанням інформаційного збагачення усіх сфер діяльності. Інформація стає рушієм прогресу, а знання тим чинником, що ведуть до нього;

- швидка заінформатизованість суспільства, що супроводжується неабияким поширенням послуг телебачення, мережі Інтернет та засобів масової інформації;

- глобальне, масове споживання інформації та цілого спектру інформаційних послуг;

- виникнення такого інформаційного середовища, де створюється й поширюється інформаційна взаємодія людей на основі використання ними інформаційних продуктів та послуг;

- забезпечення вільного доступу до світових мережових потоків інформації та безлічі інформаційних ресурсів;

- інформаційна сфера діяльності стає однією з найпрестижніших та прибуткових серед усіх інших сфер виробництва;

- на ринок праці виходять організації, які є найбільш гнучкими та такими, що можуть бути пристосовані до нових економічних умов їх діяльності. Змінюються умови співпраці, що супроводжується виникненням структур, здатних до швидких темпів інноваційного розвитку.

Отож, беручи до уваги вищесказане, можна з впевненістю стверджувати, що інформаційні технології несуть в собі найбільш вагомий зміни у функціонування всіх сфер суспільства. Їх глобальний вплив несе свій відбиток на економічну, соціальну, духовну, культурну, освітню орієнтацію способу життя людей. Не обходить інформатизація й державні структури та інститути громадянського суспільства. Окінавська Хартія глобального інформаційного суспільства стверджує те, що інформаційно-комунікаційні технології стають важливим стимулом розвитку всієї світової економіки та забезпечують функціонування регіональних й світових ринків інформації та знань, капіталу та праці. Саме тому слова «хто володіє інформацією – володіє світом», в сучасному суспільстві знаходять найбільший свій вияв та стають досить доречними і актуальними.

Інформація, що стає визначальною у функціонуванні суспільства інформаційного не може сама по собі примножити багатство культурних, духовних та матеріальних благ, оскільки значну частину очікуваних результатів вона приносить тільки тоді, коли є вплетеною в знання та досвід людей, їх форми спілкування або в усю систему суспільних зв'язків та відносин. Варто відмітити, що інформація приносить користь внаслідок її вияву через техніку та інформаційні технології, оскільки саме вони формують новий тип людини – людини інформаційної, яка є породженням глобалізаційних процесів та інформатизації соціуму. Інформація є найбільш цінною, коли можна прослідкувати її взаємозв'язок з вдосконаленням кожної окремої особистості: її внутрішнього та духовного потенціалу, культури, освіченості, матеріально-енергетичних ресурсів, необхідних для існування людини, тобто, соціальна інформація. В даний час більшість робіт, що розглядають сучасний етап розвитку суспільства, присвячені інформаційно-технологічним нововведенням і їх соціально-економічним наслідкам, причому домінують технічні, технологічні та економічні аспекти. Але інформатизація, безумовно, соціокультурний процес, який значно впливає на освіту, культуру,

соціальну сферу і т. д. Проблема інформатизації культури носить фундаментальний характер, про що неодноразово говорив А.І. Рокитов, який стверджував, що тут зав'язуються в один вузол культурні процеси створення інформаційно-індустріального суспільства і принципово нової технологічної бази його духовної і соціальної модернізації.

Інформатизація суспільства може розглядатися, як феномен культури, що пов'язаний з дослідженням феномена інформації, що є суспільним відображенням природної та соціальної дійсності. Інформатизація значно змінила середовище проживання людини. Н.П. Ващекін стверджує, що саме з позиції концепції соціальної інформації слід підходити до аналізу ролі і функцій середовища як глобального носія цієї інформації, що забезпечує його накопичення і використання в суспільстві.

Сама по собі інформатизація не вирішує соціальних проблем, але відбуваються зміни в продуктивних силах і у виробничих відносинах, які неминуче пов'язані з даним процесом.

Таким чином, більшість авторів використовують інформологічний та інформаційно-культурологічний підхід до дослідження інформатизації, причому в якості базового параметра виділяють доступність всієї сукупності інформаційних ресурсів. На наш погляд, останні 10-15 років показали, наскільки утопічна дана ідея, бо в цьому випадку інформаційно-організаційна основа суспільства піддається ентропійним явищам, які призводять до різних інформаційних загроз і ризиків. Більшість авторів аналізують зміни, що відбуваються в культурі в єдиному ряду з економікою, політикою, соціальною сферою, зокрема освітою і т.п.

Найбільша цінність інформації в тому, що вона сприяє зростанню матеріально-енергетичного та духовного потенціалу суспільства і людини, сприяє їх всебічному розвитку та вдосконаленню. Тому роль та місце соціальної інформації залежить, в першу чергу, від особливостей розвитку суспільства та характеру діяльності й взаємодії його членів. Таким чином, соціальна інформація виступає відображенням і продуктом суспільного існування в тій мірі, в якій таким відображенням і продуктом є суспільна свідомість, оскільки остання виступає в регулятивному аспекті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кастельс М. «Галактика Інтернет.» Єкатеринбург У-Факторія (за участю видавництва Гуманітарного університету), 2004. – С. 235